

Zásady kontaktu a pravidla komunikace se studentem se zrakovým postižením při vysokoškolském studiu

Pavλίna Šumníková
Barbora Bertlová

PEDAGOGICKÁ
FAKULTA
Univerzita Karlova

Zásady kontaktu a pravidla komunikace se studentem se zrakovým postižením při vysokoškolském studiu

Pavλίna Šumníková

Barbora Bertlová

PEDAGOGICKÁ
FAKULTA
Univerzita Karlova

Metodická publikace byla připravena v rámci projektu Projekt ESF pro VŠ II na UK, registrační číslo: CZ.02.2.69/0.0/0.0/18_056/0013322, je realizován v rámci Operačního programu Výzkum, vývoj a vzdělávání (2020–2022).

Publikace je určena ke vzdělávacím a metodickým účelům.

Anotace publikace:

Publikace seznamuje vyučující s možnostmi podpory studenta se zrakovým postižením na vysoké škole v následujících oblastech: charakteristika zrakového postižení, zásady kontaktu, základy průvodcovství, problémy při výuce a možnosti odstraňování bariér, se kterými se studenti se zrakovým postižením mohou setkávat.

Autoři publikace:

PhDr. Pavlína Šumníková, Ph.D., Mgr. Barbora Bertlová

Recenzoval: doc. PhDr. Lea Květoňová, Ph.D.

Dílo „Zásady kontaktu a pravidla komunikace se studentem se zrakovým postižením při vysokoškolském studiu“ autorek Pavlíny Šumníkové a Barbory Bertlové (Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta) je vydáno pod licencí Creative Commons BY-SA 4.0.

Obsah

1. Charakteristika studentů se zrakovým postižením.....	7
2. Zásady kontaktu se studenty se zrakovým postižením	9
3. Základy průvodcovství.....	15
4. Problémy při výuce z důvodu postižení zraku a možnosti odstraňování bariér při studiu	17
5. Závěr	21
6. Literatura	23

Úvod

Student se zrakovým postižením na vysoké škole je samostatnou osobností, která usiluje o svou nezávislost.

„Pokud jde o vycházení vstříc, samozřejmě to závisí hodně na vyučujících a na katedře. Já jsem v tomto roce nastoupila na Filozofickou fakultu, manžel dokončuje na Pedagogické fakultě. ...Jednou jsem např. na začátku semestru šla za vyučující, protože jsem nevěděla, jak splnit zadaný úkol. Byly tři hodiny odpoledne a já se skoro celou pauzu mezi přednáškami učila trasy, takže už jsem byla docela unavená a nejspíš to na mně bylo vidět. Vyučující mi navrhla, že pokud je mi úkol nepřijemný, může mi ho odpustit, což jsem samozřejmě odmítla a dobře jsem udělala – nakonec vyšla výborná práce. Takže je někdy potřeba, aby si student sám hlídal, jestli mu nejsou poskytovány i takové úlevy, které nepotřebuje.“

Nevidomá studentka FF UK

Následující text si klade za cíl nastavit správné zásady kontaktu se studenty se zrakovým postižením a vytvořit prostředí, kde by se mezi ostatními studenty cítili dobře.

Charakteristika studentů se zrakovým postižením

Stupně zrakového postižení lze rozdělit do následujících skupin: slabozrakost, zbytky zraku a nevidomost.

Slabozrakost je definována jako stav charakteristický snížením zrakové ostrosti obou očí, a to i s brýlovou korekcí. Tento stav působí postiženému potíže v běžném životě. Podle stupně postižení rozlišujeme slabozrakost lehkou, střední a těžkou. Slabozrakost je vada orgánová, poškozeno může být zevní i vnitřní oko, zrakové dráhy nebo zrakové centrum. Vada může být stacionární i progresivní.

Zbytky zraku mají osoby, které mají dolní hraniční míru vnímání zrakem. Pro ilustraci lze uvést, že osoba s takovým handicapem může číst písmo o velikosti plakátového písma. Orientace v prostoru za použití zraku není zpravidla možná.

Nevidomost (amauróza) je neschopnost jedince vnímat zrakem, i když je zachováno určité zrakové čítí (světlocit). Definice Světové zdravotnické organizace WHO a její mezinárodní klasifikace chorob uvádí, že osoby nevidomé jsou ty, jejichž ostrost zraku s co nejlepší korekcí se pohybuje od maxima 3/60 po stav, kdy jedinec nevnímá světlo. Z výše uvedeného vyplývá, že slepotu lze rozdělit na praktickou (světlocit je zachován, příp. je zachována projekce) a totální (úplná absence vidění). Při poškození zorného pole v rozsahu 5 stupňů a méně lze jedince považovat za prakticky nevidomého.

Pro potřeby vysokoškolského studia jsou studenti se zrakovým postižením rozděleni do dvou skupin: A1 Uživatel zraku, A2 Uživatel hlasu a hmatu.

A1 Lehce zrakově postižený/Uživatel zraku

Osoba, jejíž zraková vada stále umožňuje práci zrakem (a to i s textem), s běžnými formáty dokumentů, včetně vizuálních. Někdy vyžaduje i editovatelný formát textového dokumentu. Úprava obrazu většinou spočívá ve zvětšování

nebo jiných změnách optického charakteru. Pokud je třeba, může využívat i odečítače obrazovky.

A2 Těžce zrakově postižený/Uživatel hlasu a hmatu

Osoba, která pracuje buď s hmatově tištěnými dokumenty nebo s odečítači obrazovky (v kombinaci s hmatovým displejem nebo hlasovým výstupem), a tedy vyžaduje editovatelný formát textového dokumentu, příp. dokument obsahově i formálně adaptovaný.

V rámci vstupní a následných kontrolních funkčních diagnostik jsou sledovány tyto potřeby studenta:

- časová kompenzace při práci s psaným textem,
- zpřístupnění studijní literatury,
- časová kompenzace při práci s digitalizovanými nebo jinak zpřístupněnými studijními materiály,
- úprava velikosti písma (zvětšený černotisk),
- nároky na práci s multimédií, kompenzace nepřístupných dokumentů,
- využívání speciálních pomůcek při studiu (včetně softwaru),
- požadavek individuální výuky: příležitostné, přechodné či soustavné.

Dála i osobní potřeby vyplývající z daného postižení (naplňování na základě dohody studenta s vyučujícím):

- osobní asistence: příležitostná, pravidelná, trvalá;
- studijní asistence: jednorázová, příležitostná, pravidelná;
- prostorová orientace: jednorázová, příležitostná;
- preference zkoušení: písemné, ústní;
- navýšení času při zkoušení;
- poskytování studijních podkladů (prezentací) v elektronické podobě.

Více informací k diagnostice zrakově postižených studentů a bližšímu průběhu studia najdete v publikaci: Kucharská, A., kol. *Přístupy a doporučení pro distanční výuku u studujících se specifickými potřebami a dalším znevýhodněním*. Praha: Univerzita Karlova Pedagogická fakulta, 2021. ISBN 978-80-7603-293-4.

Zásady kontaktu se studenty se zrakovým postižením

Při setkání se studentem se zrakovým postižením postupujte obecně jako u studenta bez postižení, sám student jistě ocení rovný přístup. Pokud byste i tak chtěli rozptýlit počáteční nejistotu, můžete si projít následující doporučení pro bezproblémovou komunikaci se zrakově postiženým studentem. Stejná pravidla platí i pro setkání s kteroukoli jinou osobou se zrakovým hendikepem.

Při setkání je vhodné se **představit jménem**. Nepředpokládejte, že Vás student pozná po hlasu. Během výuky musí vnímat tolik různých zvuků, že pro něj může být obtížné Váš hlas rozpoznat. Rozhodně studenta nenechávejte hádat, s kým mluví.

Pokud mu budete chtít při setkání podat ruku, situaci popište (např.: „Zdravím Vás a podávám Vám ruku.“). Ani student se zbytky zraku nemusí zaregistrovat Vaši řeč těla a správně reagovat. Proto je vhodné **situaci komentovat, tzv. verbalizovat**. Popisujte jasně a přehledně prostředí či situace, ve kterých se student nachází. Je vhodné zmínit, kam se má posadit, zda jsou v místnosti další osoby apod. Míra podrobnosti popisu je na Vaší ochotě i potřebách studenta. Nebojte se ho zeptat, zda má o podrobnější popis zájem.

„Pochopila jsem, že v našem kruhu studuje asi několik dívek jménem Tereza, nevím přesně kolik. ... Spolužáci si neuvědomují, že ještě přesně nepoznám, s kým mluví, na začátku se mi představili, ale já si je nepamatuji. Občas na mě někdo začne mluvit a já nevím, kdo to je.“

Nevidomá studentka FF UK

Stejně jako podání ruky mohou být pro studenta **nečitelné** ostatní **prvky neverbálního chování** jako pokyvování, gesta nebo mimika. Nemusíte komentovat všechny své výrazy, ale je dobré je doprovodit přiměřeným slovním komentářem. Pro někoho může být matoucí i absence očního kontaktu.

U studenta, který se již narodil se zrakovým postižením, může také docházet k **rozporu mezi verbálním a neverbálním chováním**, které je zapříčiněné nemožností učit se dané projevy nápodobou. Vyskytnout se mohou i tzv. **autos-timulační pohyby** (např. kývání, poklepávání nohou, mnutí rukou), kterými

se student podvědomě snaží kompenzovat absenci vizuálních podnětů. Těchto projevů si student nemusí být vědom a kontrolovat je, proto není vhodné jej za ně kárat před spolužáky.

„Někdy se můžete setkat s gestem, které vychází z nesprávně naučeného jiného gesta (např. nevidomý se chce hlásit zvednutím ruky, ale místo toho „hailuje“). Než se na něj v takovém případě oboříte, je lepší se ujistit, co chtěl svojí řečí těla původně vyjádřit. Máte-li trochu času, trpělivosti a empatie, gesto mu opravte. Bude-li se vaší radou řídit, záleží na něm samotném. Nemůže ovšem opravit něco, o čem neví.“

Z Facebookového profilu Já slepá v ulicích

V průběhu komunikace **informujte studenta o svém odchodu**. Student se zrakovým postižením váš odchod nemusí vždy poznat.

Při komunikaci se studentem se zrakovým postižením se **ne musíte bát používat slova s vizuálním odkazem** (např. vidět, podívat se, kouknout). Podobná slova se ve slovníku lidí se zrakovým postižením běžně vyskytují, a i když může být jejich praktická podoba odlišná, význam slov zůstává zachován. Jejich nahrazování či vynechávání naopak působí strojeně a rozpačitě. Pokud je to možné, doplňte výuku o audionahrávky, skutečné předměty, modely či jiné hmatové ukázky, které si bude moci student se zrakovým postižením „prohlédnout“ podle sebe.

Jsou ale slova, kterým je dobré se při rozmluvě se zrakově postiženým studentem vyhnout. **Ne zcela vhodnými slovy jsou slepec** (nahradit pojmem nevidomý), **oslepnout** (nahradit pojmem přijít o zrak) a **slepecká hůl** (nahradit pojmem bílá hůl). Možná narazíte na člověka, který bude takové pojmy v projevu sám používat, ale některého by mohly až ranit. Proto bude lepší, pokud se budete držet zavedených pojmů, které jsou používány i odbornou veřejností.

Při popisu situace v učebně nebo na tabuli je dobré se **vyhnout pojmu tady**, který je pro zrakově postiženého takřka nicneřikající. Pokud chcete studenta zorientovat, **využijte popisu podle číslic ciferníku** (např. na druhé hodině) nebo běžně používané **směrové pojmy** (např. vpravo-vlevo, nahoře-dole, vpředu-vzadu). Důležité je mít na paměti, že takové směřování by se mělo vztahovat ke zrakově postiženému studentovi, ne k Vašemu pohledu. **Vyvarujte se i slova pozor** bez jasné doplňující informace (dát si pozor na co).

V elektronické komunikaci opět není třeba dodržovat žádná speciální pravidla. Čím však můžete zrakově postiženému orientaci v textu zjednodušit,

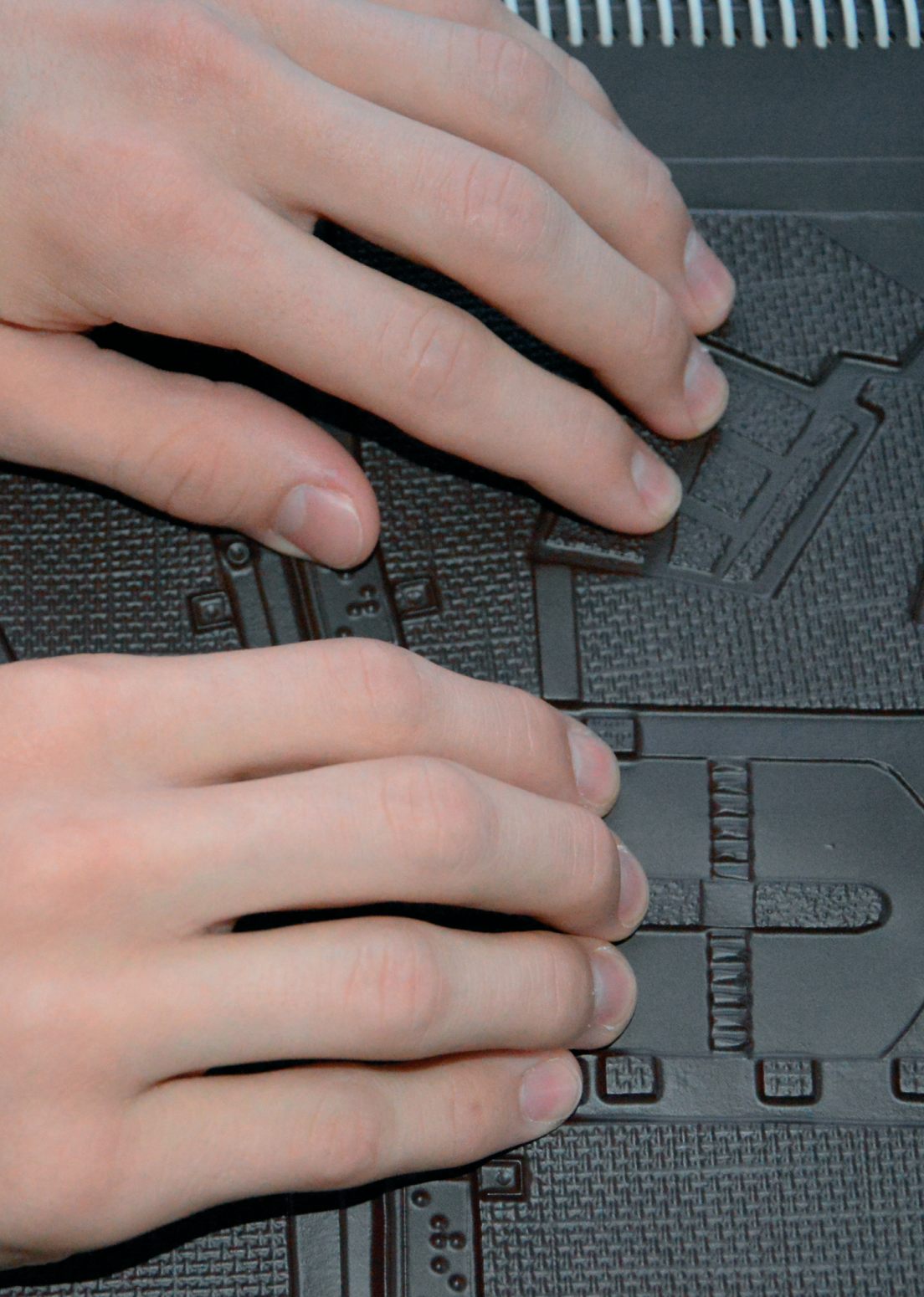
je **struktura**. Pro přehlednost je dobré text vhodně členit do odstavců a přímo ve zprávě zmínit i případné přílohy e-mailu.

Při **práci ve skupině** je důležité stanovit jasná pravidla skupinové komunikace. V danou chvíli by měl mluvit pouze jeden člověk, který by se měl pokaždé představit jménem. Je možné stanovit prostředníka, který bude moderovat diskusi, předávat slovo a komentovat situaci pro studenta se zrakovým postižením. Při hromadné diskusi můžete zrakově postiženého upozornit, že má slovo nebo že dotyčný mluví na něj (např. oslovením nebo lehkým dotykem na paži).

Mějte na paměti, že **student se zrakovým postižením je** v komunikaci Vaším **rovnocenným partnerem**. Pokud je zrakově postižený student v doprovodu vidící soby, nikdy nesměřujte komunikaci se studentem směrem k vidícímu. Není třeba na něj křičet, mluvit za něj, dokončovat jeho věty nebo s ním snad jednat jako s dítětem. Když si nebudete něčím jisti, není nic jednoduššího než se **zeptat přímo zrakově postiženého studenta**. On sám nejlépe zná své specifické potřeby a oblasti, ve kterých by potřeboval podpořit.

Základy průvodcovství

Nezbytnou součástí života lidí se zrakovým postižením je i dovednost prostorové orientace a samostatného pohybu. U studentů s lehčími stupni slabozrakosti nemusí potíže při orientaci nastat vůbec nebo pouze ve specifických situacích (špatně osvětlené učebny, tmavé chodby, vnímání hloubky schodů apod.). U studentů s těžkou slabozrakostí až nevidomostí jsou však problémy s vnímáním prostoru výraznější. Takoví studenti by měli být vzděláváni v oblasti prostorové orientace a samostatného pohybu nebo by měli mít zajištěný doprovod vidící osoby.

Mohou však nastat situace, kdy je student se zrakovým postižením odkázán na pomoc okolí. To je především v nových a nepřehledných prostorech, kde je pro zrakově postiženého nesnadné hledat potřebné orientační body či se pohybovat sám s bílou holí. Proto se budeme na následujících řádcích věnovat správnému provázení osob se zrakovým postižením.

Doprovázení studenta se zrakovým postižením

Nejprve je dobré studenta se zrakovým postižením **oslovit jménem** a upozornit ho tak, že mluvíte k němu. Oslovení můžete doprovodit lehkým dotykem na paži (např. pokud jste v hlučném prostředí).

Doprovod nabídněte, ale nevnucujte. Nechejte na studentovi, aby se sám rozhodl, zda Vaši pomoc využije.

Pokud student s doprovodem souhlasí, **nabídněte mu svou paži ohnutou v lokti a tento pohyb okomentujte** i slovně. Zrakově postižený student se Vás chytí za paži zezadu nad loktem. Paži nechte v průběhu pohybu uvolněnou a ohnutou v lokti (viz obrázek). Tímto způsobem může student se zrakovým postižením z Vašeho pohybu „číst“ průběh trasy. Zároveň je o půl kroku za Vámi, čímž má dostatek času reagovat na Váš pokyn a současně být v zákrytu, tudíž ve větším bezpečí.

V průběhu chůze **informujte studenta o změnách směru, schodech či překážkách na trase.** Množství informací je na domluvě mezi Vámi a zrakově postiženým studentem. Není nutné hlásit každý drobný odklon od přímého směru,

ale je vhodné komentovat Vaši současnou polohu v prostoru. Můžete mu tak pomoci se zorientovat v neznámém prostředí.

Při **chůzi nahoru nebo dolů po schodech** informujte studenta se zrakovým postižením o schodech s dostatečným předstihem. Před schody mu sdělte jejich směr a případnou polohu zábradlí. Student může zvýšit svou bezpečnost použitím bílé hole. Při chůzi po schodech zůstaňte stále v držení. Před koncem schodiště studenta opět informujte.

Při **chůzi úzkým prostorem a obcházení překážek** (např. procházení dveřmi, uličkou mezi lavicemi) je vhodné zpomalit tempo chůze a studenta informovat. Pro větší bezpečnost můžete ruku, za kterou se zrakově postižený drží, dát za svá záda. Student se tak dostane do zákrytu a je chráněn před případným střetem s překážkou.

Pokud si chce student **sednout**, položte ruku, za kterou se drží, na opěradlo židle. Můžete připojit informaci o umístění a typu židle (např. kolečková, skládací, s držadly). Student po Vaší ruce sjede na opěradlo, druhou rukou najde sedák a může se posadit.

Během doprovodu na sebe přebíráte část zodpovědnosti i za studenta se zrakovým postižením. Pokud Vám nebude něco jasné nebo si nejste jisti, vždy je dobré se domluvit.

Během chůze by měl jít **zrakově postižený na bezpečnější straně**. Tedy na té, kde nehrozí srážka s lidmi, překážkami nebo pád. Pokud tomu tak není, požádejte studenta o změnu strany postavení.

Rychlost při chůzi se přizpůsobuje pomalejšímu z dvojice.

Doprovod je dobré nabídnout také při nějaké nenadálé situaci, jako např. změna učebny nebo akce v budově fakulty. Student se zrakovým postižením nemusí mít danou trasu naučenou nebo se pro něj orientace v hlučném prostředí stává téměř nemožnou.

Problémy při výuce z důvodu postižení zraku a možnosti odstraňování bariér při studiu

V této kapitole je dobré mít na paměti, že **potřeby studentů se zrakovým postižením mohou být individuální**. Stávající schopnosti, dovednosti i míra samostatnosti závisí na mnoha faktorech. Těmi jsou doba vzniku postižení, typ zrakové vady, forma vzdělávání, vliv rodinného prostředí apod. Studenti na vysokou školu přichází s různorodými zkušenostmi i zažitými způsoby práce.

Ne všichni studenti se zrakovým postižením budou potřebovat podporu napříč všemi oblastmi studia. Slabozraký student bude pravděpodobně potřebovat zvětšení studijních materiálů (případně jejich elektronickou verzi) a dostatek času na přípravu. Naopak nevidomý student může mít obtíže ve všech oblastech, kterým se budeme níže věnovat. Berte proto následující text jako inspiraci, jak nejlépe zpřístupnit vysokoškolské vzdělávání všem typům studentů se zrakovým postižením.

Vnímání zrakem poskytuje co nejvíce informací v nejkratším čase. **Ztráta zraku tak může výrazně zpomalit pracovní tempo studenta**. Věnujte studentu se zrakovým postižením dostatek času pro samostatné jednání, bez zrakové kontroly vše trvá déle. Na případné konzultace si nechte dostatek času, mluvejte v klidu a vyhněte se překotné řeči.

Zrakové postižení s sebou nese množství překážek, které jsme pro potřeby vysokoškolského studia rozdělili na bariéry: prostorové, informační, zdravotní, psychické i sociální.

Prostorové bariéry

Vysokoškolské budovy jsou sice místem poznání, ale pro orientaci zrakově postižených se mohou stát bludištěm. Většina budov není nijak uzpůsobena pohybu studentů s postižením zraku a orientace v nich je nesnadným úkolem.

Sice není ve Vašich silách doplnit budovu o kontrastní značení a hmatový orientační systém, ale studentovi s postižením zraku můžete pomoci okomentováním daného prostoru, neměnným uspořádáním lavic a židlí v učebně, dodržováním zasedacího pořádku apod.

Vhodné způsoby podpory studentů se zrakovým postižením:

- neměnit uspořádání učeben pro lepší orientaci,
- při změně učebny nebo neobvyklé situaci nabídnout doprovod.

Informační bariéry

Zrakem přijímáme až 90 % informací, proto má ztráta zraku největší dopady na vzdělávání právě v oblasti příjmu informací. Pokud budete mít ve výuce studenta s postižením zraku, bude třeba podporu směřovat především k zpřístupnění studijních materiálů. Nejčastějším problémem při vysokoškolském studiu je jejich nepřehlednost a nepřístupnost.

Problematické jsou nahuštěné texty s využitím mnoha barev, fontů a zbytečných obrázků. Pro studenta s postižením zraku může být v takovém podkladu velmi obtížné identifikovat klíčové informace. **Tištěné i elektronické texty, prezentace a další podklady je dobré ponechat jednoduché, černobílé a jasně strukturované.** Jako font je vhodné zvolit pouze jedno bezpatkové písmo.

Více než tištěný text je pro většinu studentů postižením zraku **lepší pracovat s jeho elektronickou verzí.** Práce s technikou umožňuje přizpůsobit předlohu individuálním potřebám (např. odpovídající zvětšení textu, barevná inverze nebo čtení hlasovým výstupem). Jako formát je ideální MS Word či editovatelné PDF.

U studenta, který se hlásí na vysokou školu, je předpokladem **minimální technická a digitální gramotnost**, která umožňuje využívání kompenzačních a reedukačních pomůcek a technologií s cílem zajištění maximální nezávislosti na individuální asistenci. Takovými pomůckami mohou být notebooky se zvětšovacími programy, odečítače obrazovky či hmatové zobrazovače. U nevidomých studentů je předpokladem aktivní ovládání Braillova bodového písma. Student by měl být schopen ovládat daná zařízení vzhledem k oboru studia i v jiných jazycích a dalších formách (např. matematický zápis, informatika).

Vstřícným krokem z Vaší strany může být i **poskytování materiálů a prezentací s dostatečným časovým předstihem.** Umožníte tak studentovi s postižením zraku se na přednášku adekvátně připravit a nastudovat si obrazové materiály prostřednictvím potřebných pomůcek v klidu předem. Při samotné přednášce se může student soustředit už pouze na Váš výklad.

Vhodné způsoby podpory studentů se zrakovým postižením:

- jasné, černobílé a strukturované texty a prezentace,

- podklady nejlépe v elektronické formě (MS Word, editovatelné PDF),
- poskytovat materiály s časovým předstihem (před přednáškou).

Zdravotní bariéry

Zraková vada s sebou může nést **další zdravotní komplikace**, které nemusí být na první pohled patrné. Mezi nejčastější patří zvýšená unavitelnost, bolesti hlavy a očí, zvýšená citlivost na světlo, zúžení a výpadky zorného pole apod. Je třeba respektovat zdravotní stav studenta i jeho možná zhoršení v průběhu akademického roku.

Vhodné způsoby podpory studentů se zrakovým postižením:

- přizpůsobit podmínky výuky co nejlépe potřebám studenta (rozsvítit, zatemnit, častější přestávky),
- umožnit individuální konzultace k ujasnění výkladu.

Psychické bariéry

Ztráta zraku s sebou nese i psychické dopady na osobnost člověka. Mějte na paměti, že přijdete do kontaktu se **studenty v různých fázích přijetí zrakové vady**. Ne všichni jsou připraveni své postižení zpracovat a mnozí potřebují vlastní tempo. Respektujte jejich vnitřní nastavení, nezahrnujte je lítostí a dobře míněnými radami.

Někteří studenti se zrakovým postižením mohou mít v důsledku svého hendikepu zkreslené či snížené vnímání vlastní hodnoty. Chybějící sebevědomí může mít vliv i na jejich studijní výkon a ambice. V důsledku nutné pomoci ze strany druhých mohou mít pocit nesamostatnosti až závislosti na ostatních. Snažte se přistupovat ke studentům se zrakovým postižením stejným způsobem jako ke studentům bez postižení.

V případech závažnějších obtíží můžete nabídnout studentovi služby Psychologické poradny UK.

Vhodné způsoby podpory studentů se zrakovým postižením:

- rovný přístup ke všem studentům,
- studenta nelitujte, nedávejte ani dobře míněné rady, hledejte konstruktivní řešení,
- nepodceňujte psychickou stránku zrakového postižení.

Sociální bariéry

Většina sociálních obtíží pramení z **chybějící zrakové kontroly** studenta. Ne vždy je schopen vyhodnotit, zda a s kým sociální kontakt navazovat. V zahajování komunikace může být nesmělý. Překážkou v sociálních vztazích může být i **chybná nebo chybějící neverbální komunikace** (viz kapitola 2. Zásady kontaktu).

Vhodné způsoby podpory studentů se zrakovým postižením:

- komunikovat jako s rovnocenným partnerem,
- být připraven na odchylky v neverbální komunikaci (chybějící oční kontakt, mimika apod.),
- neupozorňovat na studenta více, než je nutné,
- přiměřeně jej zapojovat do skupinových aktivit,
- komentovat dění v učebně.

Závěr

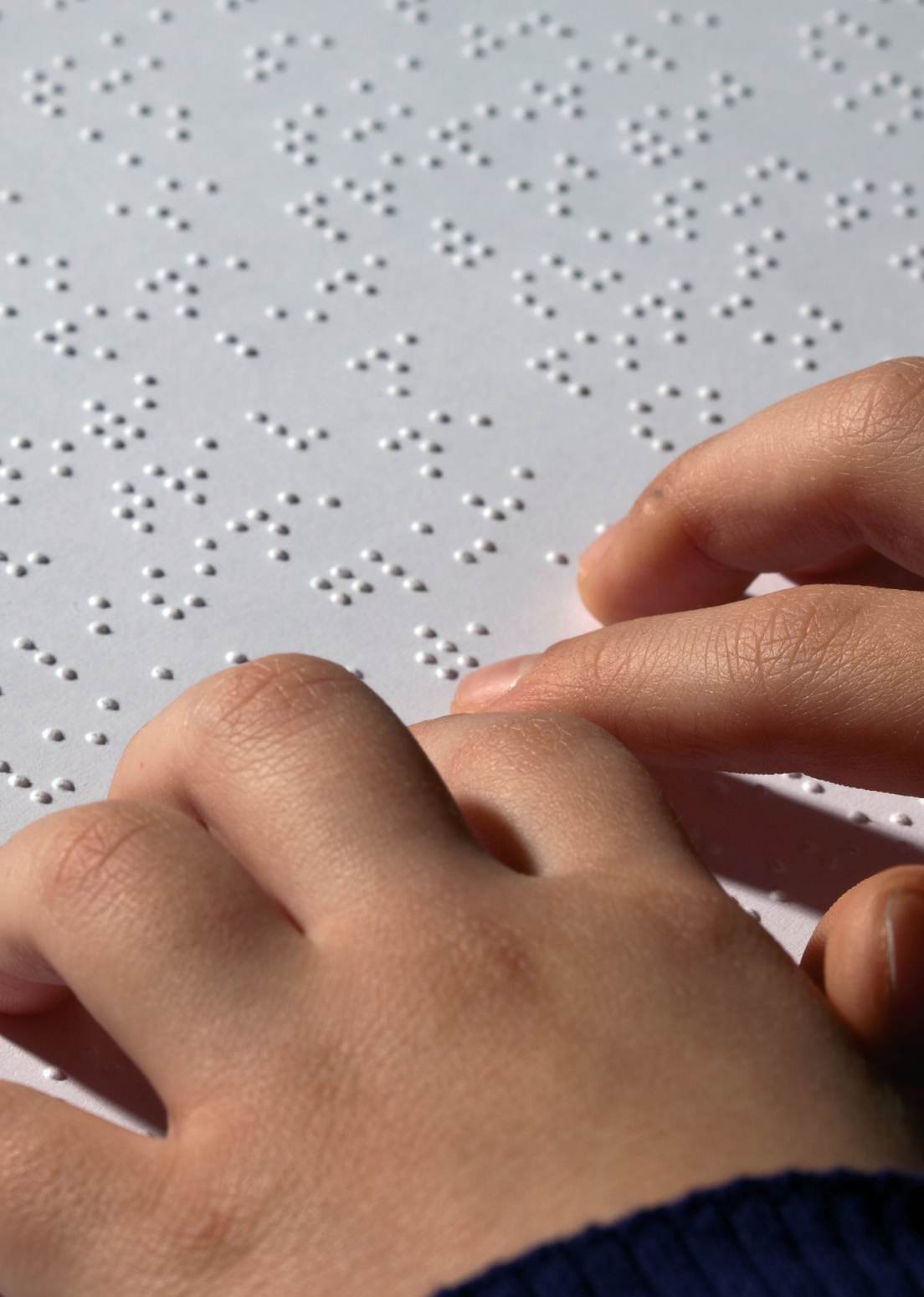
Studenti se zrakovým postižením přistupují ke svému vysokoškolskému studiu zodpovědně, příležitosti studovat si váží. Navzdory svému hendikepu netouží po úlevách a zvýhodňování oproti spolužákům.

Potřebují zejména vhodný přístup vyučujících, přijetí svými spolužáky a otevřenou komunikaci, dále i vhodné nastavení studijních modifikací.

Autorky doufají, že předkládaný text napomůže k bližšímu pochopení situace studenta se zrakovým postižením a nabídne možnosti, jak jeho všestranný rozvoj nejlépe podpořit.

„Aby věděli, jak se k nám chovat, jak nás vzít při chůzi, jak nám co podávat a aby se bavili s námi, a ne s naším doprovodem.“

Úryvek z knihy Praktická pomoc lidem ztrácejícím zrak

Literatura

- Cerha, J. *Rady průvodcům nevidomých*. Praha: Tyfloservis, o. p. s., 2016. Informační leták.
- Cerha, J., Langrová, I. *Špatně vidím (nevidím), můžete mi pomoci?* Praha: Tyfloservis, o. p. s., 2020. ISBN 978-80-905611-6-8.
- Hošová, P., Hůrková, M., Michálek, M. *Manuál pomoci nevidomým*. Praha: Okamžik, 2015. ISBN 978-80-86932-41-2.
- Kucharská, A., kol. *Přístupy a doporučení pro distanční výuku u studujících se specifickými potřebami a dalším znevýhodněním*. Praha: Univerzita Karlova Pedagogická fakulta, 2021. ISBN 978-80-7603-293-4.
- Michálek, M. *Žít jako vy. Aneb Rovné příležitosti pro nevidomé*. Praha: Okamžik, 2016. 72 s. ISBN 978-80-86932-44-6.
- Michálek, M., Vondráčková, J. *Praktická pomoc lidem ztrácejícím zrak*. Praha: Okamžik, 2013. ISBN 978-80-86932-35-4.
- Zdroj obrázku: https://zapojmevsechny.cz/user_files/zrakove_postizeni/1_1.jpg?1583697792977

Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy
Akademická poradna PedF UK
<https://pages.pedf.cuni.cz/poradna/>

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
OP Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY